

УДК 373.32:001.895

DOI: 10.31499/2307-4906.3.2025.340461

СТАНОВЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ ГОТОВНОСТІ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Наталія Цуканова, кандидат педагогічних наук, доцент, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти, Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка.

ORCID: 0000-0002-6480-8717

E-mail: tsukanova-nata@ukr.net

У статті розкриваються особливості становлення педагогічної творчості майбутнього вчителя початкових класів. Наголошується на важливості ефективної організації підготовки майбутніх фахівців початкової школи шляхом створення в системі вищої освіти. На основі теоретичного аналізу наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених відзначається специфіка поетапного занурення студентів у професійну діяльність, під час якого розкриваються особливості освітнього процесу на кожному році навчання.

Встановлено, що становлення педагогічної творчості майбутнього вчителя початкових класів є актуальним не лише в сучасній системі освіти, а й в усіх сферах життєдіяльності людини, адже лише творчий педагог здатен виховати творчого учня.

Ключові слова: педагогічна творчість; майбутні педагоги; учителі початкових класів; педагогічна діяльність; початкова освіта; вища освіта; молодші школярі; педагогічні умови.

THE FORMATION OF PEDAGOGICAL CREATIVITY IN FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS AS A CONDITION FOR DEVELOPING READINESS FOR INNOVATIVE ACTIVITY

Nataliia Tsukanova, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Senior Lecturer of the Department of Pre-school and Primary School Education, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

ORCID: 0000-0002-6480-8717

E-mail: tsukanova-nata@ukr.net

The professionalism of a teacher lies in the perfection of pedagogical activity, which encourages him to constant growth. Also, in our opinion, the leading role in the perfection of pedagogical activity is played by the creativity of the teacher.

The article examines the issue of the formation of pedagogical creativity of a future primary school teacher.

Pedagogical creativity is an integral part of the professional activity of a modern teacher, especially at the level of primary education, where the foundation of the child's intellectual, emotional and moral development is formed. A future primary school teacher must not only master thorough knowledge of pedagogy, psychology, and teaching methods, but also learn to apply them in a creative way, creating conditions for the comprehensive development of students.

The formation of the pedagogical creativity of a future teacher occurs gradually and involves a

combination of several components: theoretical training, which provides an understanding of the laws of the educational process and basic methodological techniques, practical experience, which allows you to test your knowledge in real conditions of pedagogical interaction and develop an individual style of activity and personal development, because creative pedagogical activity requires empathy, flexibility of thinking, openness to new things, and the ability to find non-standard solutions.

It has been established that the formation of pedagogical creativity is a key condition for the development of a future primary school teacher. The development of pedagogical creativity of a future teacher is possible under the condition of targeted training in higher education institutions, organization of pedagogical practices, stimulation of students' research activities, as well as the formation of motivation for self-improvement. Supporting creative initiatives, participating in project work, and using information technologies create a favorable environment for professional growth.

Keywords: pedagogical creativity; future teachers; primary school teachers; teaching activities; primary education; higher education; young learners; pedagogical conditions.

З огляду на ті зміни, які відбуваються у світі, очевидним стає зростання зацікавленості суспільства в педагогові, який готовий до пошуку оригінальних підходів до вирішення сучасних педагогічних завдань.

Слід зазначити, що підготовка майбутніх фахівців загальної освіти, зокрема початкової загальної освіти, полягає в особистій зацікавленості кожного викладача. Так, наприклад, вчені розглядають творчість як істотну цінність у професійному становленні майбутнього педагога [1]. На підставі вищевикладеного можна припустити, що автор вважає за необхідне організацію освітнього процесу таким чином, щоб на заняттях була творча атмосфера, де у студента буде можливість створення чогось нового і незвичайного в досліджуваних темі, розділі і дисципліни в цілому. Відповідно, це говорить про те, що професійна підготовка майбутніх вчителів повинна містити в собі різноманітні, творчі та незвичайні підходи навчання.

Включення майбутніх фахівців у комплексні міждисциплінарні проєкти сприяє створенню студентами інноваційних освітніх продуктів. Вже на етапі професійного становлення у майбутнього вчителя формується власна педагогічна творчість.

Професіоналізм учителя полягає в досконалості педагогічної діяльності, яка спонукає його до постійного зростання. Також, на нашу думку, провідну роль досконалості педагогічної діяльності займає творчість педагога. Привертає увагу той факт, що ряд вітчизняних і зарубіжних дослідників у галузі педагогіки та освіти відзначають важливість впровадження творчості в процес професійного становлення майбутнього педагога. У наукових працях К. Janzen, В. Perry, J. Margaret, М. Scheffer, М. Baas, Т. Bjordam розкривається готовність майбутнього педагога до створення нового, авторського як основний показник педагогічного професіоналізму. Автори підкреслюють, що сучасний педагог повинен володіти авторським стилем, повинен вміти поєднувати в своїй діяльності різні методичні прийоми [6; 8].

Особливості професійної підготовки учителя початкової ланки ґрунтовно досліджено у працях відомих вітчизняних педагогів, науковців, дослідників А. Алексюка, Н. Бібік, О. Біди, Л. Коваль, С. Мартиненко, Н. Ничкало, О. Савченко, Л. Хомич, Л. Хоружої та ін.. Наголосимо, що вчені О. Комар, О. Пометун, С. Сисоєва, О. Шапран та ін. присвятили праці професійній підготовці вчителів початкової школи до використання нововведень і підготовку майбутнього вчителя до інноваційної педагогічної діяльності. Однак, враховуючи сучасні вимоги суспільства, а також реалізацію нового закону про вищу освіту, який передбачає необхідність адаптувати вищу освіту за європейськими стандартами та надати можливість студентам

педагогічних спеціальностей обирати індивідуальні освітні траєкторії, актуальною стає проблема становлення педагогічної творчості майбутнього вчителя початкових класів як умова розвитку готовності до інноваційної діяльності.

Отже, можна узагальнити, що професійна діяльність сучасного вчителя початкових класів – це продуктивний процес, спрямований на безперервний пошук нових форм педагогічної взаємодії, адаптацію існуючих способів роботи до сучасних вимог, а також на постійне професійне зростання. Така діяльність, де від вчителя вимагаються інтелектуальна ініціатива, вміння видозмінювати раніше вивчені методичні підходи до роботи, налаштованість на самостійність і рішучість, повнота теоретичних знань і практичних умінь, безумовно, є творчою.

Важливо відзначити, що педагогічна творчість розглядається «як вироблення і втілення вчителем в постійно мінливих умовах навчально-виховного процесу, в спілкуванні з дітьми, в оптимальних і нестандартних педагогічних рішеннях. Педагогічна творчість характеризує наявність у педагога глибоких і всебічних знань та їх критичну переробку і осмислення; здатність до імпровізації, заснованої на знаннях і інтуїції» [3, с. 23].

На підставі вищевикладеного, можна вважати, що педагогічна творчість майбутнього вчителя початкових класів сформується, якщо в ході професійного становлення:

- по-перше, в навчальний процес студентів педагогічного напрямку будуть впроваджуватися завдання, спрямовані на трудомісткий аналіз педагогічних проблем сучасної загальноосвітньої школи, а також на розробку плану педагогічних дій щодо вирішення аналізованих проблем. При цьому оцінювати роботу учнів не варто;

- по-друге, будуть створюватися такі педагогічні умови, за яких майбутнім фахівцям початкової школи необхідно ознайомитися з педагогічною проблемою без видимого прогресу її вирішення. Причому, від студентів не вимагається вирішення даної проблеми;

- по-третє, на практичних заняттях організовуються педагогічні ігри. Наприклад, ділова гра «Справа в суді», де майбутнім педагогам необхідно при розборі педагогічної проблеми виступити як в ролі прокурора, так і в ролі адвоката.

У ході такої роботи студенти зможуть прийняти педагогічну проблему і знайти нові способи її вирішення, що призведе до розвитку готовності до інноваційної діяльності.

Метою дослідження є розгляд питання про становлення педагогічної творчості майбутнього вчителя початкових класів.

Проблема дослідження полягає у встановленні зв'язку між професійним становленням вчителя початкових класів і завданнями формування педагогічної творчості в контексті розвитку готовності до інноваційної діяльності. Виходячи з цього, ми можемо припустити, що існуючий потенціал системи вищої освіти сприяє становленню педагогічної творчості майбутнього вчителя початкових класів.

Результати та обговорення. На першому етапі дослідження перед нами стояло завдання виявити вимоги суспільства до сучасного вчителя початкових класів.

Становлення майбутнього педагога, зокрема вчителя початкових класів, – це, безумовно, вступний етап професійного розвитку. У свою чергу, професійний розвиток

починає здійснюватися з «народження» намірів у професійному сенсі і, звичайно ж, до завершення цього професійного життя.

Вчені вступним етапом професійного становлення розглядають педагогічну практику, яка, на думку авторів, є особливим видом діяльності, де у майбутнього вчителя початкових класів розкриваються як сильні, так і слабкі професійні сторони.

На нашу думку, в епоху панівних соціальних і економічних перетворень, сучасне підростаюче покоління потребує перспективного педагога. Тому зараз розглядається проблема підготовки фахівця нового покоління, який буде активним і з високим рівнем творчого інтелекту.

Безумовно, для вирішення даного завдання покликана система вищої педагогічної освіти. Єдність знань, умінь і професійних навичок не є на сьогоднішній день достатнім критерієм професіоналізму вчителя початкових класів. Уміння впливати на молодшого школяра і творчо організувати навчальну взаємодію стали основою педагогічної діяльності на сучасному етапі.

Вчені відзначають важливість організації підготовки майбутнього педагога за допомогою створення педагогічних умов, де студент зміг розкрити свої духовні сили і можливості. Даний факт є забезпеченням сучасного напрямку підготовки майбутніх вчителів з урахуванням їх розвитку. Багато авторів вивчали дану проблему, розкриваючи педагогічні механізми формування особистісно-професійних якостей майбутнього педагога.

У нашому випадку мова йде про створення педагогічних умов, за допомогою яких можна залучити майбутнього вчителя початкових класів до процесу творчої самореалізації, а також розкриття і розширення його творчих можливостей.

Існує безліч програм для підготовки студентів до їх педагогічної роботи. Однак питання становлення педагогічної творчості майбутнього вчителя початкових класів залишається мало розробленим.

Застосування творчих технік у процесі підготовки майбутніх вчителів початкових класів є стимулюванням творчої роботи. Науковці вважають, що такий підхід допоможе студентам набути педагогічної індивідуальності.

У наукових дослідженнях показано, що сучасний вчитель початкових класів повинен не тільки володіти ключовими професійними компетенціями, а й знати основи сучасних концепцій природи і суспільства [2]. Автор акцентує увагу на факт високих вимог до професіоналізму педагога початкової школи. Вчитель початкових класів, в рамках педагогічної діяльності, щодня стикається з педагогічними проблемами, вирішення яких вимагає не тільки професійних умінь, але й особистісних якостей педагога.

Досліджуючи особливості становлення педагога, вчені A. Delhaxhe, G. Gibbs та інші у своїх наукових дослідженнях розкривають готовність педагога до створення культурних і творчих взаємин з учнями та їх батьками [4; 5].

Виходячи з вищевикладеного, стає очевидним, що з урахуванням сучасних вимог до професіоналізму вчителя початкових класів, в системі вищої професійної освіти необхідно створити всі умови для становлення педагогічної творчості майбутнього вчителя початкових класів.

Другий етап нашого аналітичного дослідження був пов'язаний з визначенням педагогічних умов у системі вищої професійної освіти для становлення педагогічної творчості студентів – майбутніх педагогів початкової освіти.

Нам видається, що становлення педагогічної творчості майбутнього вчителя початкових класів буде більш продуктивним при поетапному зануренні студентів у професійну діяльність.

Як тільки у студентів почне виявлятися професійний інтерес до обраної спеціальності, тоді і почнуть з'являтися реальні прагнення до професійної діяльності. Дане занурення обумовлено лекційними, семінарськими та іншими заняттями, а також доцільною організацією зустрічей студентів з вчителями початкової школи.

На другому курсі, на нашу думку, для становлення педагогічної творчості майбутнього вчителя початкових класів необхідна організація в ході занять проведення педагогічних тренінгів, які змогли б посилити увагу до всіх предметів початкової школи. Слід зазначити, що впровадження педагогічних тренінгів у навчальний процес студентів сприяє зміцненню професійних мотивів і підвищенню рівня професійної мотивації до педагогічної діяльності. Завдяки такому виду роботи студенти зможуть набути впевненості, самостійності і, звичайно ж, готовності творчо підходити до вирішення ряду завдань.

Наступним етапом становлення педагогічної творчості вважаємо третій курс навчання, де майбутній вчитель початкових класів освоює навички самостійного керівництва як своїм, так і чужим навчальним процесом. На даному етапі студенти повною мірою включаються в усі форми навчальної та позанавчальної діяльності університету. Отже, перед майбутнім вчителем початкових класів відкривається широкий спектр діяльності педагога, а також можливість прийняття професійних рішень самостійно.

Завершальним етапом логічно вважати четвертий рік професійного навчання. На четвертому курсі студенти отримують можливість повного занурення в практичну діяльність вчителя початкових класів. Студенти четвертого курсу беруть участь у педагогічних заходах на базах загальноосвітніх організацій, стають членами шкільних методичних об'єднань, безпосередньо взаємодіють з адміністрацією школи, педагогами, молодшими школярами та їх батьками. У ході такого занурення в професію у студентів з'являється можливість самостійного вибору шляху для організації своєї професійної діяльності, а також у них вдосконалюється професійне бачення.

Звертають на себе увагу такі факти:

- формування спеціальних педагогічних якостей майбутніх фахівців початкової загальної освіти, які в майбутньому допоможуть молодому вчителю початкових класів бути більш спостережливим, кмітливим, вміти аналізувати і розуміти педагогічні феномени;

- забезпечення дослідницькою діяльністю студентів для залучення їх до процесу пізнання педагогічної праці. Така робота організовується на суб'єктно-діяльнісному підході, що дозволяє майбутньому фахівцю бути активним учасником. Отже, студент, будучи суб'єктом пізнання, зможе вибирати, програмувати, користуватися тими видами діяльності, які будуть йому близькі і задовольняти його потреби в самостійному розвитку і реалізації;

– використання творчих завдань з метою розвитку унікальних дій і умінь майбутніх вчителів початкових класів. Наприклад, у майбутнього вчителя формуються вміння знаходити, вибирати і впроваджувати в освітній процес педагогічні нововведення, застосовувати теоретичні знання в професійній діяльності. Головну роль тут відіграє оволодіння студентами творчими завданнями, спрямованими на вдосконалення професійних компетенцій і особистісних якостей учнів.

На нашу думку, становлення педагогічної творчості є основним критерієм, який забезпечить як підвищення рівня навченості молодших школярів, так і професійне зростання самого педагога. Тому головним завданням викладача у вищому навчальному закладі є якнайкраще сформулювати у студентів під час навчання педагогічну спостережливість, вміння аналізувати інформацію та дії як свої, так і інших людей, а також створити умови для занурення їх у педагогічне дослідження.

Завдання системи вищої освіти в ході підготовки майбутніх педагогів, створення умов для розвитку у них творчих здібностей, що, безсумнівно, призведе до сформованості педагогічної творчості.

Сучасні дослідники в сфері професійного становлення майбутніх педагогів, такі як В. Lian, М. Kristiawan та інші, відзначають, що значні труднощі студенти будуть переживати в перший рік своєї педагогічної роботи. Перш за все, це пов'язано з тим, що майбутньому фахівцю доведеться зіткнутися з величезним обсягом роботи. Студент повинен розуміти, що з самого початку роботи йому будуть присвоєні такі ж обов'язки, відповідальність, як і досвідченим педагогам [7].

Стає очевидним, що молодому фахівцю необхідна педагогічна творчість, за допомогою якої він зможе легко адаптуватися, а його діяльність буде мати як об'єктивний, так і суб'єктивний характер.

Таким чином, беручи до уваги думки багатьох вчених-педагогів, можна зробити висновок, що така організація підготовки майбутніх педагогів у системі вищої освіти сприяє становленню педагогічної творчості майбутніх фахівців початкової школи.

Виконане дослідження дозволило зробити висновок про те, що становлення педагогічної творчості майбутнього вчителя початкових класів є актуальним не тільки в сучасній системі освіти, але і в усіх сферах життєдіяльності людини, оскільки творчий педагог виховає творчого учня. У свою чергу, система вищої освіти є ядром становлення педагогічної творчості у майбутніх вчителів. Вивчаючи це питання, ми робимо висновок, що ефективна поетапна організація підготовки майбутніх вчителів початкових класів, впровадження в освітній процес студентів різних педагогічних заходів, а також їх залучення до реальної педагогічної діяльності сприяє становленню у них педагогічної творчості.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в обґрунтуванні ефективних шляхів підготовки вчителів початкової школи засобами інноваційних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм у системі підготовки освітянських кадрів: здобутки, пошуки, перспективи : монографія / за ред. Н. В. Гузій ; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 427 с.
2. Стрілець С. І. Підготовка вчителів початкової школи засобами інноваційних технологій : монографія. Чернівці : ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2012. 380 с.
3. Енциклопедія освіти: акад. пед. наук України / за заг. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер,

2008. 1040 с.
4. Delhaxhe A., Birch P., Piedrafita T., Davydovskaia O., Bourgeois A., Balcon M. Teaching careers in Europe: Access, progression and support. Eurydice Report. Люксембург: Publications Office of the European Union. 2018. 132 p.
 5. Gibbs G. Learning by DOIng: A guide to teaching and learning methods. Further Education Unit. Oxford: Oxford Polytechnic, Oxford Centre for Staff and Learning Development, Oxford Brookes University. 2013. 134 p.
 6. Janzen K. J., Perry B., Margaret J. A. Edwards Artistic Pedagogical Technologies: A Primer for Educators (Education). Vernon Press, Delaware. 2018. 160 p.
 7. Lian B., Kristiawan M., Ammelia D., Primasari G., Anggung M., Prasetyo M. Teachers' model in building students' character. *Journal of Critical Reviews*. 2020. Vol. 7(14). P. 927–932.
 8. Scheffer M., Baas M., Bjordam T. Teaching originality? *Common habits behind creative production in science and arts. Ecol. Soc.* 2017. Vol. 22(2). Art. 29.

REFERENCES

1. Pedagogichna tvorchist, maisternist, profesionalizm u systemi pidhotovky osvitiatskykh kadriv: zdobutky, poshuky, perspektyvy (2015): monohrafiia / kerivn. avt. kol. N. V. Huzii. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].
2. Strilec, S. (2012). Pidghotovka vchyteliv pochatkovoji shkoly zasobamy innovacijnykh tekhnologhij. Chernighiv: ChNPU imeni T. Gh. Shevchenka [in Ukrainian].
3. Entsyklopediia osvity. (2008). V. H. Kremen (Ed.). Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
4. Delhaxhe, A., Birch, P., Piedrafita, T., Davydovskaia, O., Bourgeois, A., & Balcon, M. (2018). Teaching careers in Europe: Access, progression and support. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
5. Gibbs, G. (2013). Learning by DOIng: A guide to teaching and learning methods. Further Education Unit. Oxford: Oxford Polytechnic, Oxford Centre for Staff and Learning Development, Oxford Brookes University.
6. Janzen, K. J., Perry, B., & Margaret, J. A. (2018). Edwards Artistic Pedagogical Technologies: A Primer for Educators (Education). Vernon Press, Delaware.
7. Lian, B., Kristiawan, M., Ammelia, D., Primasari, G., Anggung, M., & Prasetyo, M. (2020). Teachers' model in building students' character. *Journal of Critical Reviews*, 7(14), 927–932.
8. Scheffer, M., Baas, M., & Bjordam, T. (2017). Teaching originality? Common habits behind creative production in science and arts. *Ecol. Soc.*, 22(2), 29.